

SOMALİ YURT DIŞI YATIRIM ÜLKE PROFİLİ

A. SOMALİ'DE İŐ ORTAMI

1. İő Ortamı

Somali'deki iş ortamı, ülkenin güvenlik durumu, altyapı eksiklikleri ve siyasi istikrarsızlık nedeniyle pekçok yönden sınanmaktadır. Mevcut sınamaların yanında, inşaat, lojistik, tarım, balıkçılık ve telekomünikasyon gibi belirli sektörlerde gelişme potansiyeli taşımakta, fırsatlar sunmaktadır.

Eyalet sistemine sahip Somali'de Başkentler dışındaki bölgelerde güvenlik ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bu durum yabancı yatırımları ve özel sektörün gelişimini kısıtlamaktadır.

Elektrik, su, yol ve internet gibi temel altyapı hizmetleri de sınırlı ve düzensiz olabilmektedir.

Ekonominin büyük bir kısmı kayıt dışı olup istatistiksel verilere ulaşmak oldukça sınırlı olmaktadır. Dolayısıyla, resmi iş sözleşmeleri, sigorta ve vergi sistemleri de sınırlı ölçüde uygulanabilmektedir.

Temel bazı zorluklara rağmen Somali halkı arasında güçlü bir girişimcilik ruhu vardır. Küçük ölçekli ticaret ve diaspora desteğiyle pekçok ticari ve ekonomik faaliyet yürütülebilmektedir. Somali diasporası, ülkeye döviz sağlayarak ve yatırım yaparak ekonomide önemli rol oynamaktadır. Özellikle komşu ülkelerden Etiyopya, Kenya veya Birleşik Arap Emirlikleri başta olmak üzere yurtdışında yaşayan Somalililer, iş dünyasının omurgasını oluşturmaktadır.

Bürokraside şeffaflık yoksunluğu ve yüksek yolsuzluk oranı, iş yapma süreçlerini zorlaştırmaktadır. Onun içindir ki, yerel bir ortak veya bir danışman aracılığıyla hareket etmek önemlidir. Somali'de doğrudan tek başına bir firmanın iş kurması risk teşkil etmektedir. Yerel güvenilir bir ortak, hem kültürel uyum hem de güvenlik açısından kritik rol oynayacaktır. Nairobi, Londra, Dubai ve genel olarak Türkiye gibi Somali diasporasından Ülkede yatırım yapan kişilerle iletişim kurmak başlangıç olarak düşünülebilir.

Yerel koşulların mutlaka araştırılması, gerekli keşif ziyaretlerinin yapılması ve başlangıç olarak; Ticaretin kalbi Başkent Mogadişu, nispeten istikrarlı ve güvenli Hargeisa (Fiili bağımsızlık ilan eden Somaliland Eyaleti Başkenti), görece istikrarlı ve yatırım için elverişli Garowe, Bosaso (Özerk yapılı Puntland Eyaleti) düşünülmelidir.

Ülkede lojistik ve finansal altyapı, bankacılık sistemi gelişmemiş olmakla birlikte mobil para sistemleri (Zaad, EVC Plus gibi) uygulamaları yaygın olarak kullanılmaktadır. Nakliyat ve depolama alanlarında lojistik planlamaya dikkat edilmelidir.

Kültürel uyum ve iletişim açısından; Somali halkı misafirperver sayılır, ancak ticari güven tesis etmek zaman almaktadır. Kabile sistemi hala çok etkilidir ve kabilenin ileri gelenlerinin sözü büyük ölçüde geçerlidir, iş yaparken bu sosyal yapının dikkate alınması gerekmektedir. Ülkede Somalice genel olarak konuşulmakla birlikte, Arapça, İngilizce ve bazı yerlerde İtalyanca bilenler de bulunmaktadır.

a. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

İş ortamına ilişkin Somali genel göstergeleri, ülkenin siyasi, ekonomik ve güvenlik koşullarından doğrudan etkilenmektedir.

Somali ekonomisi büyük ölçüde tarım, hayvancılık ve yurtdışından gelen diaspora havalelerine dayalıdır. Genel olarak 2020'li yıllarda ekonomi %2-3 civarında büyüme göstermiştir, ancak kuraklık, çatışmalar ve siyasi istikrarsızlık büyümeyi olumsuz etkileyebilmektedir.

Somali Genel Ekonomik Görünümü

GSYİH (SAGP)	12,75 milyar \$ (2024)
KİŞİ BAŞINA GSYİH (Cari fiyatlar)	771 ABD doları (2024)
GSYİH BÜYÜME HIZI (Reel)	%3.7 (Somalia National Bureau Statistics)
ENFLASYON ORANI	%4.8 (SNBS)
PARA BİRİMİ&DÖVİZ KURU	Somali Şilini (SOS) ancak yaygın olarak ABD Doları kullanılmaktadır.
İHRACAT	211 milyon \$ (2023)
İTHALAT	3,5 milyar \$ (2023)
İŞSİZLİK ORANI (2021)	%19
DÜNYA BANKASI İŞ YAPMA KOLAYLIĞI SIRALAMASI	190 / 190
GSYİH'NİN SEKTÖREL DAĞILIMI	Tarım % 60,2 Sanayi % 7,4 Hizmetler % 32,5
İHRACATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER (%)	Sakız ve reçineler (38,1), Balık ve balık ürünleri (18,1), Kağıt ve kağıt ürünleri (14,7), Yağlı tohum ve meyveler (10,4)
İTHALATINDA BAŞLICA ÜRÜNLER (%)	Yenilebilir sebzeler ve kökleri (10,6), Demir ve çelik (7), Hayvansal ve bitkisel yağlar (6,9), Elektrikli ürünler ve ekipmanlar (5,8), El yapımı elyaf lif (5,1)
İHRACATINDA BAŞLICA ÜLKELER (%)	Bulgaristan (22,7), Fransa (18,8), Almanya (12,3), Çin (8,5), Japonya (5,1), <i>Türkiye (7. Sırada)</i>
İTHALATINDA BAŞLICA ÜLKELER (%)	Çin (41,6), <i>Türkiye (15,3)</i> , Etiyopya (10,5), Kenya (3,8), Malezya (5)
BAŞLICA SANAYİ DALLARI	Şekerin işlenmesi, tekstil, kablosuz iletişim de dâhil olmak üzere az sayıda hafif sanayi
BAŞLICA TARIMSAL ÜRETİM	Tahıl, darı, mısır, hindistan cevizi, muz, pirinç, mango, susam tohumu, şeker kamışı, fasulye, sığır, koyun, keçi, balık
MADENLER VE YERALTI KAYNAKLARI	Uranyum, büyük oranda dokunulmamış demir cevheri, kalay, alçı, boksit, bakır, tuz, doğalgaz, petrol benzeri rezervler

Kaynak: Dünya Bankası, Trademap, IMF

Somali, iş yapma kolaylığı açısından Dünya Bankası “Doing Business” raporlarında yer almamaktadır çünkü resmi veri altyapısı zayıftır. Özel sektör faaliyetleri çoğunlukla kayıt dışıdır ve girişimcilik üzerinde ciddi yapısal engeller bulunmaktadır. Resmi mevzuatın eksikliği ve yargı sisteminin işlevsizliği, ticari anlaşmazlıkların çözümünü zorlaştırmaktadır.

Ulaşım ve altyapı çok sınırlıdır; yollar, limanlar ve havaalanları büyük ölçüde modernizasyona, yeni limanlara ihtiyaç duymaktadır.

Mobil ödeme sistemleri ve telekom altyapısı, diğer sektörlerle kıyasla çok daha gelişmiş bulunmakta olup internet hizmeti oldukça uygun fiyata sunulmaktadır.

Dizel yakıtlı jeneratörlerle, özel sektör tarafından sağlanan enerji hizmetleri (Elektrik), çok pahalı ve düzensizdir.

Ülkede siyasi istikrar tam olarak sağlanabilmiş değildir ve süregiden iç çatışmalarla El-Şebab tehdidi ciddi bir güvenlik riski oluşturmaktadır. Hukuki yetersizlikler, ticari hakların korunması ve mülkiyet hakkı güvenliği, bürokrasideki yolsuzluklar gibi olumsuzluklar iş yapma ortamını olumsuz etkilemektedir. Bazı bölgelerde (özellikle Somaliland gibi daha istikrarlı bölgelerde) daha güvenli iş yapma ortamı bulunmaktadır.

Nitelikli insan kaynağı sınırlıdır. Eğitim altyapısı zayıf olup özellikle genç nüfus arasında yüksek işsizlik oranı bulunmaktadır. Somali’de merkezi bir vergi sistemi tam anlamıyla işlevsel değildir.

Vergi, finansal altyapı, bankacılık sistemi gelişmemiştir. Çoğu finansal işlem mobil ödeme ve para transfer sistemleriyle yapılmaktadır (eDahab, EVC Plus vb)

Somali ekonomisi için öne çıkan sektörler;

- Tarım ve hayvancılık, GSYİH'nin %60'ı oluşturmakta ve istihdamın %70'ini karşılamaktadır. Özellikle Suudi Arabistan, BAE ve diğer Körfez ülkelerine hayvan ihracatı önemli bir gelir kaynağıdır. Ancak, dönemsel olarak yaşanan kuraklık ve iklim değişikliği, yetersiz sulama altyapısı nedeniyle tarımsal alanların yeterince değerlendirilememesi ile veteriner hizmetlerinin gelişmemiş olması nedeniyle hayvan hastalıkları sektörü ve potansiyeli kısıtlamaktadır.
- Küçük ölçekli balıkçılığın yaygın olduğu Afrikanın en uzun kıyı şeridinde sahip Ülkede deniz kaynakları hâlâ büyük ölçüde atıl durumda seyretmektedir. Soğuk zincir yatırımları, konserve ve işleme tesisleri, sürdürülebilir balıkçılık ve ihracatı potansiyel alan olarak önemini korumaktadır.
- İç savaş sonrası yeniden yapılanma sürecine giren, her alanda altyapı ihtiyacı yüksek olan ülkede, kentleşme süreci hızlanmakta, konut, otel, ticari bina projeleri, yol, liman, havaalanı projeleri ile inşaat malzemeleri üretimi ihtiyacı yüksek seyretmektedir.
- Enerji ihtiyacı gözönünde bulundurularak, güneş ve rüzgar enerjisi, mikro-grid sistemleri ve düşük maliyetli yenilenebilir enerji projeleri ihtiyacı bulunmaktadır.

- Somalinin pek çok sahada henüz keşfedilmemiş; altın, uranyum, demir cevheri, kömür, bakır, mermer, tuz gibi madenler açısından zengin olduğu belirtilmektedir. Somaliland ve Puntland gibi bölgelerde yerel otoriteler madencilik ruhsatları vermektedir. Ancak zayıf olan yasal alt yapı, bürokratik mekanizmalar ve güvenlik sorunlarından kaynaklı sorunlar yaşanabilmektedir. Ayrıca, jeolojik araştırma ve sınırlı haritalamadan dolayı veri eksikliği bulunmaktadır. Dolayısıyla, altın ve tuz madenciliği için küçük ve orta ölçekli yatırımlar; inşaat girdileri için mermer ve taş ocakları işletmeleri ile jeolojik haritalama ve maden arama teknolojilerine yatırım değerlendirilebilir.

Başlıca Madenler ve Doğal Kaynaklar

Kaynak Türü	Bulunduğu Bölgeler	Notlar
Altın	Puntland, Somaliland, Galmudug	Yerel halk tarafından geleneksel yöntemlerle çıkarılıyor. Yatırım potansiyeli yüksek.
Uranyum	Güney Somali (teyidi gerektirir)	Jeolojik olarak potansiyel mevcut, ama siyasi hassasiyet nedeniyle henüz yatırım yapılmıyor.
Demir Cevheri	Galmudug, Hiraan	Potansiyel olduğu biliniyor, ancak üretim yok.
Kömür	Güneybatı Somali	Geleneksel enerji kaynağı olarak kullanılıyor.
Bakır ve Krom	Puntland	Potansiyel var, ancak araştırma yapılmamış.
Tuz	Kıyı bölgeleri (Berbera, Kismayo)	Deniz tuzu üretimi yapılmakta. İhracat kapasitesi artırılabilir.
Mermer ve Kireçtaşı	Somaliland, Puntland	İnşaat sektörü için yüksek potansiyele sahip. İşlenmiş ürün ihracatı yapılabilir.

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

Son yıllarda dijitalleşme ve yasal düzenlemelerle önemli ölçüde hızlandırılan şirket kurulum süreci ile Somali’de yabancı yatırımcılara, yerli ortak gerektirmeden tek kişilik şirket kurma hakkı tanınmaktadır.

Şirket kurulum mevzuatı olarak Şirketler Kanunu (No. 18, 2019); Somali'deki şirketlerin kuruluşunu, yönetimini ve denetiminin yasal çerçevesini düzenlemektedir. Ayrıca,

Yabancı Yatırım Kanunu (2015); yabancı yatırımcıların Somali'de faaliyet göstermesine ilişkin kuralları belirleyerek yatırımcıların şirket kurmasına olanak vermektedir.

Şirket Kurulum Prosedürü (Somalia Investment Promotion Office)

- Şirket Adı ve Belgelerin Hazırlanması:
 - Şirket adı, mevcut diğer şirketlerle karışmamalıdır.
 - Şirketin Ana Sözleşmesi ve Tüzüğü hazırlanmalı ve noter onayından geçirilmelidir.
 - Kurucuların pasaport fotokopileri ve iki adet vesikalık fotoğraf gereklidir.
 - Noter ücreti yaklaşık 100 USD'dir.
- Şirket Kaydı ve Lisans Başvurusu:
 - Belgelerle birlikte, Somali Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na başvurulmalıdır.
 - Bakanlık, belgeleri ilgili departmanlara ileterek onay sürecini başlatır.
 - Onaylanan başvurular, Savcılık tarafından incelenir ve ardından bakanlık tarafından imzalanarak şirket kaydı tamamlanır.
- Şirket Kuruluş Sertifikası ve Lisans:
 - Şirket kaydı onaylandığında, Şirket Kuruluş Sertifikası verilir.
 - Aynı zamanda, faaliyet türüne bağlı olarak bir işletme lisansı düzenlenir.
 - Lisanslar yıllık olup, yenileme ücreti ilk lisans ücretinin %50'si kadardır.

Lisans Ücretleri ve Süresi (Örnekler)

- Yerel İşletmeler (İthalat/İhracat): 300 USD/yıl
- Yabancı Şirketler: 3.000 USD/yıl
- Orta-Büyük Ölçekli İşletmeler (Telekomünikasyon, Finans, Elektrik, Su, Hava Yolları, Hastaneler, Büyük Okullar/Üniversiteler): 5.000 USD/yıl

Somali hükümeti, 2022 yılında çevrimiçi bir İşletme Kaydı ve Lisans Sistemi başlatmıştır. Bu dijitalleşme ve kolaylaştırılmış prosedürler sayesinde,

- İşletme kaydı süresi ortalama 4 güne düşmüştür.
- Kayıt işlemleri 3 adıma indirilmiştir.
- Belgeler dijital ortamda sunulabilir ve paylaşılabılır hale gelmiştir.

Somali'de şirket kurma süreci, dijitalleşme ve yasal düzenlemelerle daha hızlı ve şeffaf hale getirilmiş olup, yabancı yatırımcılar için cazip bir ortam sunulmaktadır. Her ne kadar yerli bir ortakla işbirliği, birtakım filli engelleri aşmak için tercih edilebilir bir yol olsa da, yabancı yatırımcılar, Somali'de yerli bir ortağa gereksinim duymadan şirket kurabilmektedirler. Eğitim, sağlık, inşaat, enerji, medya gibi sektörlerde faaliyet göstermek için ilgili bakanlıklardan özel izin alınması gerekmektedir. Şirketler, Kuruluş Sertifikası aldıktan sonra yıllık raporlarını sunmalıdır. (ebusiness.gov.so)

➤ Şirket Kurmak

Somali'de şirket kurmak isteyen yerli veya yabancı yatırımcılar için süreç, son yıllarda yapılan reformlarla daha sistematik ve dijital hale getirilmiştir. Somali'de en yaygın şirket türleri:

- Limited Şirket (LLC) – En çok tercih edilen şirket yapısıdır.
- Anonim Şirket (Joint-Stock Company)
- Şube (Branch) veya Temsilcilik Ofisi
- Tek kişilik şirket (Yabancılar da izin verilmektedir).

Şirket için gerekli belgeler (Belgeler genellikle noter onaylı olmalı ve İngilizce veya Somali dilinde sunulmalıdır):

- Şirketin ana sözleşmesi (Articles of Association)
- Kurucu ortakların pasaport kopyaları
- İkamet adresi beyanı
- Kuruluş kararı (varsa yurtdışı merkezli firmalar için)
- Vekaletname (şirket temsilcisi varsa)

Şirketin Tescili Başvuru Makamı:

- Somali Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (ebusiness.gov.so)
- Online başvuru sisteminden kayıt yapılabilmektedir
- Ortalama işlem süresi: 3–5 iş günüdür

Vergi Numarası ve Lisans:

- Vergi Numarası (TIN): Maliye Bakanlığı'ndan alınır.
- İşletme Lisansı: Faaliyet türüne göre ilgili bakanlık tarafından verilir.

Lisans Ücretleri (yıllık):

Şirket Türü	Lisans Ücreti
Yerli Küçük İşletme	\$300
Yabancı Şirket	\$3,000
Orta-Büyük Ölçekli Kuruluşlar	\$5,000

➤ Şube Açmak

Somali'de bir yabancı şirketin şube açması, belirli yasal prosedürlere ve belgelere tabidir. Yabancı bir şirketin şube açabilmesi için öncelikle Yabancı Yatırım Kurulu'ndan onay alması gerekmektedir. Bu onay, yatırımcının Somali'de faaliyet gösterebilmesi için gerekli ilk adımdır. Başvuru için gerekli belgeler arasında şirketin tescil belgesi, faaliyet alanı, sermaye miktarı ve yatırım planı yer alır. Başvurular, Somali Yatırım Teşvik Ofisi aracılığıyla yapılmaktadır.

Somali Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'na sunulması gereken şube tescil belgeleri;

- Noter onaylı vekaletname: Şirketin temsilcisi olarak atanacak kişinin yetkisini gösteren belge.
- Şirket ana sözleşmesi ve tüzüğü: Şirketin kuruluş belgeleri, noter onaylı ve Somali Konsoloslugu tarafından tasdikli olmalıdır.

- Şirketin ana tescil belgesi: Şirketin kayıtlı olduğu ülkenin yetkili makamlarından alınmış ve Somali Konsolosluğu tarafından tasdikli olmalıdır.
- Hissedarlar Kurulu Kararı: Şirketin şube açma kararını içeren, noter onaylı ve Somali Konsolosluğu tarafından tasdikli belge.
- Hissedarlar veya yönetim kurulu üyelerinin pasaport fotokopileri: Kimlik tespiti için gereklidir.
- Somali'deki şube müdürü veya temsilcisinin kimlik bilgileri: Adı, soyadı, pasaport fotokopisi ve iletişim bilgileri.
- Somali'deki yasal temsilcinin adı ve iletişim bilgileri: Şirketin Somali'deki yasal temsilcisinin bilgileri.

Gerekli belgelerle birlikte Benadir Bölge Yönetimi'ne (Mogadişu Belediyesi) Şube tescil başvurusu yapılmalıdır. Bu kurum, başvuruyu değerlendirir, belgeleri kontrol eder ve şirketin faaliyetlerinin çevreye veya şehir düzenine zarar vermediğinden emin olduktan sonra Şube Kayıt Sertifikası düzenler. (bra.gov.so)

Şube tescilinin ardından, faaliyet türüne bağlı olarak işletme lisansı alınmalıdır. Ayrıca, Vergi Kimlik Numarası (TIN) almak için Maliye Bakanlığı'na başvurulmalıdır. (data.gov.so)

Ayrıca, Şubede çalışacak personel için Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıt yaptırılmalıdır. Bu kayıt ile çalışanların sosyal güvenlik hakları güvence altına alınmaktadır. (Ourtaxpartner.com)

Ortalama Lisans Ücretleri (Lisanslar her yıl yenilenir ve yenileme ücreti, ilk lisans ücretinin %50'si kadardır)

Faaliyet Türü	Lisans Ücreti (USD)	Geçerlilik Süresi
Yerel İşletmeler (İthalat/İhracat)	300	1 yıl
Yabancı Şirketler	3.000	1 yıl
Orta-Büyük Ölçekli İşletmeler	5.000	1 yıl

➤ Temsilcilik Açmak

Yabancı bir şirketin temsilcilik ofisini Somali'de açabilmesi için, öncelikle kendi kayıtlı olduğu ülkede aşağıda verilen belgeler, Somali'deki ilgili kurumlar tarafından kabul edilmeden önce, şirketin kayıtlı olduğu ülkede noter onaylı ve Somali Konsolosluğu tarafından onaylanması gerekmektedir.

- Şirketin Ana Sözleşmesi ve Tüzüğü: Noter onaylı ve Somali Konsolosluğu tarafından tasdikli olmalıdır.
- Şirketin Kayıtlı Olduğu Ülkedeki Ticaret Sicil Kaydı: Noter onaylı ve Somali Konsolosluğu tarafından tasdikli olmalıdır.
- Hissedarlar Kurulu Kararı: Şirketin temsilcilik açma kararını içeren, noter onaylı ve Somali Konsolosluğu tarafından tasdikli belge.
- Vekaletname: Somali'deki temsilciye verilen noter onaylı vekaletname.
- Temsilcinin Pasaport Fotokopisi: Somali'de temsilcilik ofisini yönetecek kişinin kimlik bilgileri.

Ayrıca, aşağıdaki belgeler belgeler, Benadir Bölge Yönetimi'ne (Mogadişu Belediyesi) sunulmalıdır. Başvuru, belgelerin eksiksiz ve doğru olması durumunda genellikle 3–5 iş günü içinde değerlendirilerek onaylanmaktadır.

- Şirketin Temsilcilik Açma Kararı: Hissedarlar kurulu tarafından alınan ve noter onaylı olan karar.
- Temsilcinin Pasaport Fotokopisi: Somali'de temsilcilik ofisini yönetecek kişinin kimlik bilgileri.
- Somali'deki Temsilcinin İletişim Bilgileri: Telefon numarası, e-posta adresi ve adres bilgileri.
- Somali'deki Temsilcilik Ofisinin Adresi: Ofisin fiziksel adresi.

Temsilcilik ofisi açıldıktan sonra, faaliyet gösterebilmek için aşağıdaki işlemler yapılmalıdır:

- İşletme Lisansı Alınması: Faaliyet türüne bağlı olarak, Somali Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'ndan işletme lisansı alınmalıdır.
- Vergi Kimlik Numarası (TIN) Alınması: Maliye Bakanlığı'ndan vergi kimlik numarası alınmalıdır. Bu numara, şirketin vergi yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için gereklidir. (Somalia Investment Promotion Office)

Temsilcilik ofisinde çalışacak personel için aşağıdaki işlemler yapılmalıdır:

- Sosyal Güvenlik Kaydı: Çalışanlar, Ulusal Sosyal Güvenlik Kurumu'na kaydedilmelidir. Bu, çalışanların sosyal güvenlik haklarını güvence altına alır.
- Çalışanların Kayıtları: İşe alınan personelin bilgileri, Çalışma Bakanlığı'na bildirilmelidir.

Ortalama Lisans Ücretleri (Lisanslar her yıl yenilenir ve yenileme ücreti, ilk lisans ücretinin %50'si kadardır)

Faaliyet Türü	Lisans Ücreti (USD)	Geçerlilik Süresi
Yerli İşletmeler (İthalat/İhracat)	300	1 yıl
Yabancı Şirketler	3.000	1 yıl
Orta-Büyük Ölçekli İşletmeler	5.000	1 yıl

➤ Şirket feshi

Somali'de bir şirketin tasfiye edilme süreci, şirketin türüne, faaliyet durumuna ve yasal yükümlülüklerine bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir. Bu durumlar, şirketin tüzüğünde belirtilmişse, fesih için geçerli nedenler sayılır.

- Kuruluş amacına ulaşılması veya sürenin sona ermesi
- Ortaklar arasında oybirliğiyle fesih kararı alınması
- Şirketin tüm veya büyük kısmının malvarlığının kaybolması
- Birleşme yoluyla başka bir şirkete katılma
- Bir yıl boyunca faaliyet göstermemek veya faaliyetleri bir yıl süreyle durdurmak

Fesih ve Tasfiye Süreci

- Fesih Kararının Alınması
 - Ortaklar veya hissedarlar tarafından fesih kararı alınmalıdır.
 - Bu karar, şirketin tüzüğüne uygun olarak alınmalı ve gerekli oy çoğunluğu sağlanmalıdır.

- Tasfiye Sürecinin Başlatılması
 - Fesih kararının ardından, tasfiye işlemleri başlatılır.
 - Tasfiye işlemleri için bir tasfiye komitesi veya tasfiye memuru atanabilir.
 - Tasfiye memuru, şirketin malvarlığını satar, alacakları tahsil eder ve borçları öder.
 - Tasfiye süreci, şirketin tüzüğünde belirtilen süre zarfında tamamlanmalıdır.
- Tasfiye Sonuçlarının Paylaşılması
 - Tasfiye işlemleri sonucunda elde edilen kalan varlıklar, ortaklar arasında paylaşılır.
 - Paylaştırma oranı, şirketin tüzüğünde belirtilen oranlara göre yapılır.
- Şirketin Ticaret Sicilinden Silinmesi
 - Tasfiye işlemleri tamamlandıktan sonra, şirketin ticaret sicilinden silinmesi için başvurulur.
 - Bu işlem, şirketin resmi olarak feshedildiğini gösterir.

Mali Yükümlülükler ve Ücretler

- Şirketin feshi için belirli bir ücret ödenmesi gerekebilir.
- Tasfiye işlemleri sırasında, şirketin borçları öncelikli olarak ödenir.
- Tasfiye memurunun ücretleri, şirketin tüzüğünde belirtilen oranlara göre belirlenir.

Hukuki Sorumluluklar

- Şirket feshedildikten sonra, ortaklar ve yöneticiler, fesih işlemlerine ilişkin sorumluluklarından muaf tutulmazlar.
- Fesih işlemleri sırasında yapılan hukuki işlemler, ilgili yasalar çerçevesinde denetlenebilir ve gerektiğinde yasal işlem başlatılabilir.

c. Vergi Uygulamaları

➤ Genel

Somali'de vergi sistemi, uzun yıllar süren iç savaş ve zayıf merkezi otorite nedeniyle oldukça sınırlı bir şekilde uygulanmaktadır. Ancak son yıllarda, özellikle Mogadişu merkezli Somali Federal Hükûmeti tarafından kamu gelirlerini artırma ve ekonomik yönetimi güçlendirme amacıyla bazı adımlar atılmıştır.

- Somali'de merkezi hükûmetin yanı sıra federal bölgesel yönetimler (Somaliland, Puntland gibi) kendi vergi sistemlerini uygulamaktadır.
- Ülkede kapsamlı ve entegre bir vergi yasası sistemi henüz tam anlamıyla kurumsallaşamamıştır. Uygulamalar bölgeden bölgeye değişebilmektedir.
- Vergiler daha çok ticaret, ithalat, ihracat ve belirli hizmet gelirleri üzerinden toplanmaktadır.

Somali'nin vergi sistemi, ülkenin ekonomik yapısına, devletin gelir ihtiyaçlarına ve yerel yönetimlerin mali gereksinimlerine göre şekillenmektedir.

- Katma Değer Vergisi (KDV), geniş bir uygulama alanına sahip bir vergidir. Mal ve hizmetlerin üretiminden tüketime kadar olan süreçte her aşamada eklenen değer üzerinden alınan KDV oranı, genellikle %5 ile %10 arasında değişmektedir. Sektöre ve ürünün türüne bağlı olarak değişiklik gösterebilmekle birlikte çoğu mal ve hizmet için (gıda, giyim, elektronik) genel KDV oranı %5 civarındadır. Ancak bazı temel

tüketim malları veya özel ürünler için bu oran daha yüksek olabilmektedir. İhraç edilen ürünler için çoğunlukla KDV muafiyeti uygulanabilmektedir. Telekomünikasyondan %15, banka ve transferlerden %25, Tedarik zinciri hizmet şirketlerinden %10 KDV alınmaktadır.

- Gelir vergisi, Ülkenin vergi sistemindeki eksiklik/boşluklardan dolayı henüz tam olarak gelişmemiştir. Kişisel gelir vergisi oranları genellikle %6 ile %18; kurumlar vergisi de şirketlerin belirli bir gelir sınırına ulaşmaları durumunda genellikle %9 ile %30 arasında ekonomik duruma ve hükümet politikalarına göre şekillenmektedir.
- Bazı ürünlere özel tüketim vergileri (ÖTV) uygulanmaktadır. Bu vergiler, genellikle lüks mallar, tütün ürünleri, alkol, benzin gibi ürünler için geçerli olup vergi oranları %15 - %30 arasında değişiklik göstermektedir.
- Bazı lüks tüketim malları (özellikle ithal edilenler) için yüksek tüketim vergileri uygulanabilmektedir.
- İşletmeler için genel bir işletme vergisi oranı yoktur, ancak bazı yerel yönetimler işletme gelirleri üzerinden belirli vergiler alabilmektedir. Bu oranlar %5 ile %10 arasında değişmektedir.
- Somali'nin bazı bölgelerinde, yerel yönetimler tarafından belirlenen ek vergiler yerel hizmetlerin finansmanına katkı sağlamak amacıyla alınmaktadır.
- İhracat genellikle teşvik edilse de bazı stratejik ürünler için ihracat vergileri uygulanabilmektedir. İhracat vergisi oranları, genellikle düşüktür ve %0 ile %10 arasında değişmektedir.
- Emlak ve arazi üzerinden alınan vergiler, yerel yönetimler tarafından belirlenen oranlarda tahsil edilmektedir. Emlak ve arazi vergisi, genellikle yıllık olarak belirlenir ve sahip olunan gayrimenkulün değerine göre genellikle %1 ile %5 arasında değişiklik göstermektedir.
- Motorlu taşıtlar için aracın türüne ve motor kapasitesine göre vergi oranı değişebilmektedir.
- Kayıt Vergisi, 1174 sayılı Kanuna göre, iki taraf arasında taşınır ve taşınmaz mal ürünleriyle ilgili satın alma, devir, sözleşme, kiralama işlemlerinden alınır ve oranlar %1 - %30 arasında değişir
- Çevresel düzenlemelere uygunluk amacıyla, çevreyi kirleten işletmelere yönelik ek vergiler uygulanabilmektedir.

Çeşitli işlemler için özel vergiler ve harçlar

İşlem Türü	Vergi Oranı
Araç Kiralama	%3
Ev Kiralama	%3
Yeni Araç Satın Alma	%2
Şirket Kuruluş Sermayesi	%5
Emlak Satışı	%3
Miras İşlemleri	%10 – %20

Bu oranlar, işlemin türüne ve tarafların ilişkisine göre değişiklik gösterebilmektedir.
(revenuedirectorate.gov.so)

Yatırımcılar ve şirketler, farklı hükümet seviyelerine ve yerel otoritelere vergi ödemeye tabidir. Vergi mükellefleri doğrudan ve dolaylı vergilere tabidir. Doğrudan vergiler arasında; kişisel gelir vergisi, kira vergisi, stopaj vergisi ve kurumlar vergisi ve diğerleri bulunur. Dolaylı vergilerin başlıca türleri KDV, gümrük vergisi, tüketim vergisi ve ciro vergileridir. Somali'nin gelir vergisi sistemi, gelir seviyeleri arttıkça artan oranlarla kademelidir. 2024 vergi yılı için vergi dilimleri ve karşılık gelen oranlar şu şekildedir:

No	Gelir (Yıllık USD)	Oran %
1	0 ila 2.400 dolar	0
2	2.400,01 ila 9.600 dolar	%6
3	9.600,01 ila 18.000 dolar	%12
4	18.000 doların üstü	%18

Kurumlar vergisi (KV), İşletme, Endüstriyel, Tarım, Erzak, Mevsimlik İşletme, Hizmet vb. gibi işletmelerden yılda bir kez tahsil edilir. Vergi yıllık olarak, tabloda verilen oranlarda tahsil edilir.

No	Gelir (ABD-Ş)	Oran %
1	0----2,399	0
2	2,400----3,600	%9
3	3,620----4,800	%11
4	4,820----6000	%13
5	6,020----7,200	%15
6	7,220----8,400	%17
7	8,420----9,600	%19
8	9,620----10,800	%22
9	10,900---18,000	%25
10	18,100---30,000	%28
11	30,000 ve üstü	%30

Kira Vergisi, konut veya konuttan gelir elde eden herkese uygulanır ve belirli bir yüzdelik gelire göre değerlendirilir. Bu vergi her üç ayda bir ödenir

No	Gelir (ABD \$)	Oran %
1	0-499	0
2	500 - 20,000	%15
3	20,010 ve üstü	%22.5

Somali'deki iç vergi sistemi, gelişmekte olan bir ekonomi olarak birçok alanda yeni düzenlemeler ve reformlarla şekillenmektedir. Ülkede vergi oranları, sektöre ve ürün türüne göre farklılıklar gösterebilmekte ve yerel yönetimlerin uyguladığı bazı ek vergiler de bulunmaktadır.

Bazı bölgeler, özellikle Puntland ve Somaliland, kendi vergi sistemlerini uygulamaktadır. Bu bölgelerde, federal hükümetin uyguladığı vergi oranları ve kuralları farklılık gösterebilir. Örneğin, Jubbaland bölgesi, federal hükümetin %5'lik satış vergisini kabul etmemiştir ve kendi vergi düzenlemelerini sürdürmektedir. (hiiraan.org)

➤ Vergi İdaresi

Somali'de vergi idaresi, özellikle son yıllarda yeniden yapılandırılmakta ve modernize edilmeye çalışılmaktadır. Ancak Somali'nin federal yapısı, uzun süreli istikrarsızlık ve merkezi hükümetin sınırlı kontrolü, vergi idaresinin ülke genelinde tutarlı şekilde işlememesine neden olmaktadır. Kayıt dışı ekonominin yaygın (%80 üzeri) olduğu ülkede, elektronik vergi sistemleri yeni geliştirilmektedir. Mobil ödeme sistemleri yaygınlaştıkça vergi takibinin de kolaylaştırılacağı beklenmektedir. IMF'nin desteğiyle 2023-2024 yıllarında dijital vergi kayıt sistemleri (TIN – Taxpayer Identification Number) ve e-fatura sistemleri geliştirilmeye başlanmıştır.

Merkezi Somali Federal Vergi İdaresi Somali Federal Hükûmeti'ne bağlı olarak Mogadişu'da faaliyet gösterir.

Resmî adı Revenue Directorate (Gelir Müdürlüğü) olarak geçer. Maliye Bakanlığı altında görev yapmaktadır. Resmi sitesi, (revenuedirectorate.gov.so)

Görevleri:

- Gelir vergisi, ithalat vergileri, KDV gibi dolaylı ve doğrudan vergilerin toplanması
- Vergi kayıt sistemlerinin dijitalleştirilmesi
- Vergi mükellefi veri tabanlarının oluşturulması
- Uluslararası mali kuruluşlarla (IMF, Dünya Bankası) iş birliği geliştirilmesidir.

Ana Departmanlar:

- Vergi Politikası ve Mevzuat Dairesi
- Doğrudan Vergiler Dairesi (Gelir vergisi, kurumlar vergisi)
- Dolaylı Vergiler Dairesi (KDV, ithalat vergileri)
- Vergi Uyum ve Denetim Dairesi
- BT ve Dijital Vergi Sistemleri Dairesi
- Eğitim ve Mükellef Hizmetleri
- Bölgesel Koordinasyon Birimi (eyaletlerle iletişim ve entegrasyon)

Bölgesel Vergi İdareleri

Somali'de 6 temel eyalet bulunmaktadır (Somaliland hariç, çünkü bağımsızlık iddiası nedeniyle federal yapıya dahil değildir). Somali'nin federal yapısı gereği, her bölge kendi vergi sistemini büyük ölçüde bağımsız olarak yürütmektedir. Bu nedenle, uygulama ve oranlarda farklılıklar görülmektedir.

- Puntland Vergi İdaresi
 - Kendi Maliye Bakanlığı üzerinden yönetilir.
 - Gelir toplama sistemi daha kurumsallaşmıştır. Gelir, hizmet, ruhsat ve ithalat vergilerini toplamaktadır
- Somaliland Vergi Otoritesi
 - De facto bağımsız olan Somaliland, kendi vergi yasalarını uygulamaktadır.
 - Genellikle Kenya veya Etiyopya gibi ülkelerle daha entegre vergi sistemlerine sahiptir.
- Jubbaland, Galmudug, South West, Hirshabelle gibi eyaletler
 - Farklı seviyelerde vergi toplama kabiliyetine sahiptir.
 - Bazıları federal satış vergisi gibi uygulamalara karşı çıkmaktadır. Vergi sistemleri daha zayıf örgütlenmiş durumdadır.
 - Genellikle limanlardan, ruhsat ve iş lisanslarından gelir elde edilir.
 - Bazı bölgelerde hâlâ geleneksel vergi toplama yöntemleri kullanılır (nakit elden ödeme, makbuzsuz tahsilat vb.).
- Yerel Yönetimler (Belediyeler)
 - Belediyeler, çöp toplama, pazar yeri kullanımı, iş yeri ruhsatları, reklam vergileri gibi yerel hizmetlerle ilgili küçük çaplı vergileri ve harçları tahsil etmektedir.
 - Belediyelerin vergi gelirleri sınırlıdır, genelde nakit bazlı ve kayıt dışı sistemlere dayanmaktadır.

➤ Beyanname

Vergi sistemi henüz gelişmekte olduğu için vergi beyannamesi uygulamaları hâlâ sınırlı seyretmekte, son zamanlarda özellikle Mogadişu ve büyük şehirlerde hem bireysel hem de kurumsal mükellefler için resmi beyan süreçleri başlatılmış bulunmaktadır. Yaygın kayıtdışı ekonomiden dolayı çoğu küçük işletme beyanname sistemine kayıtlı değildir. Elektronik sistemler sadece belirli bölgelerde geçerli olup, vergi dairelerinin kapasite eksikliği nedeniyle beyannamelerin işlenmesi zaman alabilmektedir. Vergi bilinci oldukça düşük seyretmekte olup gelişme aşamasındadır.

- Gelir Vergisi Beyannamesi
 - Yıllık olarak verilmesi gerekmektedir.
 - Sabit gelirli çalışanlar için genellikle işveren aracılığıyla otomatik beyan edilmektedir.
 - Serbest meslek sahipleri veya ticaret erbabları, bireysel olarak beyan vermeleri gerekmektedir.
- Kurumlar Vergisi Beyannamesi
 - Şirketler ve tüzel kişiler tarafından verilmektedir.
 - Genellikle yıllık beyan şeklindedir.

- İşletme gelirleri, giderleri ve net kâr üzerinden hesaplama yapılmaktadır.
- KDV / Satış Vergisi Beyannamesi
 - 2024 itibarıyla dijital ödemeler üzerinden alınan %5 satış vergisine dair beyannameler zorunlu hale getirilmiştir.
 - Aylık veya üç aylık dönemlerde bildirilmektedir.
 - Mobil ödeme sağlayıcıları (örneğin: Hormuud) aracılığıyla elektronik beyan sistemi kullanılmaktadır.
- Beyanname Verme Süreci
 - Mükelleflerin öncelikle TIN (Taxpayer Identification Number/Vergi Kimlik Numarası) almaları gerekir. IMF destekli “Public Financial Management Reform” kapsamında dijital beyanname sistemleri geliştirilmektedir.
 - Kayıt Maliye Bakanlığı'nın çevrim içi sistemlerinden veya fiziksel ofislerinden yapılabilmektedir.
 - Fiziksel formlar hâlâ yaygın şekilde kullanılmaktadır. Ancak federal düzeyde özellikle gelir ve satış vergileri için e-Beyanname Sistemi pilot olarak başlatılmıştır.
 - Beyan sırasında faaliyet türü, gelir düzeyi, gider kalemleri gibi bilgiler talep edilmektedir.
 - Banka havalesi, mobil ödeme (Hormuud, EVC Plus vs) veya Maliye ofislerine doğrudan ödeme şeklinde yapılabilmektedir.
 - KDV ve dijital işlemler için otomatik kesinti sistemi uygulanmaktadır.
- Beyanname Dönemleri

Vergi Türü	Beyan Dönemi	Son Teslim Süresi
Gelir Vergisi	Yıllık	Takip eden yılın Mart ayı
Kurumlar Vergisi	Yıllık	Takip eden yılın Haziran ayı
KDV/Satış Vergisi	Aylık / 3 Aylık	Her ayın 15'i / üç ayda bir

Somali'deki vergi beyannamesi süreçleri hakkında daha fazla bilgi edinmek ve örnek belgeler görmek için aşağıdaki kaynaklardan ulaşılabilmektedir. Somali Revenue Directorate – Darmaan Gelir Vergisi ve Satış Vergisi Kılavuzu, gelir ve satış vergisi beyannameleri hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır. Kılavuzun PDF versiyonuna aşağıdaki bağlantıdan erişilebilmektedir. ([Darmaan Income Tax](#))

Öte yandan, nispeten güvenli bölge olarak Somaliland eyaletinde dijitalleşme ve modernizasyon çabaları hız kazanmış, vergi beyannamesi konusunda daha gelişkindir. Somaliland Maliye Bakanlığı, vergi mükelleflerinin kayıt işlemleri için çevrim içi bir başvuru formu sunmaktadır. Bu form, mükelleflerin vergi kimlik numarası (TIN) alabilmesi için gereklidir ve ([Taxpayer Registration Application Form](#))’dan erişilebilmektedir.

Ayrıca, Somaliland Maliye Bakanlığı, vergi beyannamesi ve diğer vergi işlemleri için otomatik dosyalama sistemi uygulamaya koymuştur. Bu sistem, vergi mükelleflerinin işlemlerini dijital ortamda gerçekleştirmelerini sağlamaktadır. (Finance ministry introduces new automated filing tax system)

South West Eyaleti Maliye Bakanlığı, gelir vergisi, istisnalar, iş sınıflandırması ve diğer vergi konularında rehberlik sağlamaktadır. İngilizce ve Somali dillerinde mevcut olan belgelere (Revenue Instructions – South West MoF) ulaşılabilir.

➤ Muhasebe Kayıtları

Muhasebe kayıt sistemleri, ülkedeki ekonomik yapı, kayıt dışılık ve kurumsallaşma düzeyine bağlı olarak oldukça çeşitlilik göstermektedir. Gelişmiş ülkelerdeki gibi kurumsallaşmış bir muhasebe altyapısı henüz tam anlamıyla oturmamış olmakla birlikte, özellikle Başkent Mogadişu, Somaliland ve Puntland gibi bölgelerde muhasebe uygulamaları gelişim göstermektedir.

- Somali’de uluslararası muhasebe standartları (IFRS veya IPSAS) resmen benimsenmiş değildir.
- Ancak bazı büyük özel şirket ve bankalarda, dış yatırımcılarla çalıştıkları için IFRS esaslarına yakın sistemler kullanılmaktadır.
- Kamu kurumlarında genellikle nakit bazlı muhasebe sistemi kullanılmaktadır.
- Uluslararası kuruluşların baskısıyla bazı kamu sektörleri kamu sektörü uluslararası muhasebe standartları (IPSAS)’a uyum sürecine girmiştir.

Şirketlerin tuttuğu temel muhasebe kayıtları;

Kayıt Türü	Açıklama
Yevmiye Defteri	Nakit giriş-çıkışları çoğunlukla bu defterde tutulur.
Satış ve Gelir Defteri	Ticari işletmeler satış işlemlerini burada kaydeder.
Gider ve Masraf Defteri	Günlük işletme masrafları (ulaşım, kira, maaş vb.) kaydedilir.
Envanter Defteri	Özellikle ithalatçı ve toptancılar için stok kayıtları tutulur.
Varlık Kayıt Defteri	Demirbaş, bina, araç gibi sabit kıymetler listelenir.
Bordro Kayıtları	Çalışan maaşları ve stopaj kayıtları

Dijitalleşme ve Yazılım Kullanımı

- Büyük firmalar ve bazı uluslararası STK'larda, QuickBooks, Zoho Books, Tally, Xero gibi muhasebe yazılımları kullanılmaktadır.
- Küçük ve orta ölçekli işletmelerde hâlâ manuel defter ve Excel tabanlı sistemler yaygındır.

- Maliye Bakanlığı bazı bölgelerde dijital vergi ve beyan sistemleri geliştirmeye başlamıştır, bu da muhasebe kayıtlarını dijital ortama çekmeye zorlamaktadır.
- Resmî bir muhasebeci ruhsatlandırma sistemi henüz yaygın değildir.
- Ancak Somali'de muhasebe eğitimi veren bazı üniversiteler (SIMAD Üniversitesi gibi) mezunlarına yönelik sertifikasyon ve uygulamalı eğitimler sunmaktadır.
- Somaliland ve Puntland, profesyonel muhasebecilik sistemini daha kurumsallaştırma yönünde adımlar atmaktadır.

➤ Verginin Hesaplanması

Somali'de vergi hesaplaması, büyük oranda yerel vergi idaresine ve vergi türüne göre değişkenlik göstermektedir. Uluslararası standartlarla kıyaslandığında, daha basit ve genellikle manuel bir sistem bulunmaktadır. Ancak, son yıllarda dijitalleşme ve reformlarla daha sofistike bir vergi yönetim sistemi kurulmaya çalışılmaktadır. Vergi hesaplaması, ülkedeki karmaşık vergi yapısına göre farklı türdeki vergiler ve oranlar için belirli hesaplama yöntemlerine dayanmaktadır. Ancak vergi sisteminin tam olarak oturmamış olmasından dolayı, yerel yönetimlerin ve merkezi hükümetin vergi toplama süreçleri hala gelişme aşamasındadır.

Vergi Türleri ve Hesaplama Yöntemleri

- Gelir Vergisi (Income Tax): Somali'de gelir vergisi, bireysel ve kurumsal gelirler üzerinden alınan bir vergidir. Gelir vergisinin hesaplanması, genellikle yıllık beyanname üzerinden yapılır.
- Somali'de bireysel gelir vergisi genellikle arttırılmış oranlı bir sistemle uygulanmaktadır.
- Kurumsal Gelir Vergisi Hesaplanmasında yıllık gelir beyanına dayalı işletmenin brüt geliri üzerinden giderler çıkarılarak net gelir hesaplanır ve bu net gelir üzerinden vergi uygulanır.
- Katma Değer Vergisi (KDV), çoğunlukla tüketim vergisi olarak alınır. Bu vergi, satış işlemleri sırasında mal ve hizmetlerin üzerinde uygulanır ve genellikle satıcı tarafından tahsil edilmektedir.
- İthalat vergileri, gümrük işlemleri sırasında alınmakta olup, oranı ürün türüne göre değişmektedir. Genelde, tüketim malları ve lüks ürünler daha yüksek vergiye tabi tutulmaktadır.
- 2024 itibarıyla mobil ödeme sistemleri üzerinden yapılan ticaretlerde %5 dijital satış vergisi uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle Hormuud, EVC Plus gibi mobil ödeme sistemleri bu vergi sistemine entegre edilmiştir.
- Bazı bölgesel yönetimler ve yerel yönetimler, işletme ruhsatı ücretleri, emlak vergisi almaktadırlar.

➤ Amortisman

Somali'deki amortisman hesaplaması ile ilgili bilgiler, ülkede tam olarak oturmuş bir muhasebe sisteminin olmaması nedeniyle karmaşık olabilmektedir. Ancak, özellikle büyük işletmeler ve uluslararası yatırımcılar için amortisman hesaplaması genellikle uluslararası

muhasebe standartlarına (IFRS) uygun bir şekilde yapılmaktadır. Somali'deki küçük işletmeler için ise genellikle basit yöntemler uygulanmaktadır. Amortisman hesaplaması, genellikle düz amortisman veya azalan bakiye yöntemi ile yapılmaktadır. Gelişen ekonomisi ve artan uluslararası yatırımlar ile birlikte, amortisman uygulamaları ve muhasebe sistemleri de giderek daha profesyonel bir hale gelmektedir. Ancak, pekçok küçük işletme için amortisman ve diğer muhasebe işlemleri hâlâ manuel ve düzensiz olabilmektedir.

Kayıt dışı ekonomi ve gelişmemiş vergi altyapısı nedeniyle, uluslararası standartlara uyum konusunda zorluklar yaşanabilmekte, muhasebe altyapısı her bölgede farklılık gösterebilmektedir. Yetersiz eğitim ve muhasebe bilgisi de amortisman uygulamalarında eksikliklere yol açmaktadır.

- Doğrudan (Düz) Amortisman (Straight-Line Method). Bu yöntem, varlığın maliyetinin sabit bir tutarda her yıl eşit şekilde gider olarak kaydedilmesini sağlar. Varlıklar, kullanım ömrü boyunca eşit miktarda değer kaybeder.
- Azalan Bakiyeler Yöntemi (Declining Balance Method). Bu yöntem, varlığın ilk yıllarında daha fazla amortisman gideri kaydedilmesini sağlar. Yani varlık daha hızlı değer kaybeder. İkinci yıl ve sonrasındaki amortisman giderleri, varlığın kalan değerine uygulanır. Amortisman Oranı: Genellikle, kullanım ömrü tersine orantılı olarak belirlenir. Örneğin, 5 yıl ömrü olan bir varlık için %20 oranı kullanılır.
- Amortisman Gideri (Expense): Her yıl hesaplanan amortisman tutarı, gelir tablosunda gider olarak gösterilir.
- Biriktirilmiş Amortisman (Accumulated Depreciation): Amortisman, şirketin bilançosunda aktif değerlerin karşısında biriktirilmiş amortisman olarak kaydedilir. Bu da, varlığın net değerini göstermektedir.

➤ Vergiden Muafiyet

Genellikle hükümetin ekonomik ve sosyal politikalarını desteklemek amacıyla uygulanan vergi muafiyeti politikası, özellikle küçük işletmeleri, belirli sektörleri, sosyal hizmetleri ve gelişmekte olan projeleri desteklemek için tasarlanmaktadır. Hem yerel hem de uluslararası yatırımcıları teşvik etmek ve çeşitli sosyal hizmetlerin sunulmasını desteklemek amacıyla uygulanmaktadır. Küçük işletmelerden tarım sektörüne, hayır kurumlarından afet bölgelerine kadar birçok farklı alanda vergi muafiyetleri sağlanmaktadır. Bununla birlikte, vergi muafiyetlerinden yararlanmak için belirli koşulların yerine getirilmesi gerekmektedir.

- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde (KOBİ'ler), belirli bir gelir eşiğinin altındaki küçük işletmelerin gelir vergisi ve KDV gibi bazı vergilerden muaf tutulması yaygın bir uygulamadır. Bu tür muafiyetler, yerel ekonomiyi desteklemeye ve işletmelerin büyümesini teşvik etmeye yöneliktir.
- Ölçek Tabanlı Muafiyetlerde, çoğu zaman işletmelerin yıllık gelirlerine göre vergi muafiyeti sağlanır. Örneğin, yıllık geliri belirli bir seviyenin altında olan işletmeler vergi ödemekten muaf olabilmektedir.

- Somali’de tarım sektörü büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle, tarımsal üretim ve çiftçilik faaliyetleri genellikle vergi muafiyetinden yararlanmaktadır. Çiftçiler, tarımsal ürünlerini satarken KDV ödemekten muaf olabilmektedir. Bunun yanı sıra, tarımsal işletmeler için gelir vergisi muafiyeti ve gümrük vergisi indirimleri uygulanabilmektedir. Tarımda kullanılan makineler ve ekipmanlar, bazen gümrük vergisi ve KDV gibi vergilerden muaf tutulmaktadır.
- Bazı sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve yardım kuruluşları, sosyal amaçlarla faaliyet gösterdikleri için gelir vergisi ve KDV gibi vergilerden muaf tutulabilmektedir.
- Eğitim ve sağlık sektöründeki bazı özel ve kamusal kuruluşlar da sosyal hizmet verdikleri için vergi muafiyetlerinden faydalanabilmektedir.
- İhracatı teşvik etmek amacıyla ihracatçı firmalara vergi muafiyetleri, genellikle KDV, gelir vergisi ve gümrük vergisi gibi vergilerden belirli oranda indirimle gitmek şeklinde olabilmektedir.
- Bazı sektörlerde, özellikle temel gıda maddeleri ve inşaat malzemeleri gibi ürünler için gümrük vergisi muafiyetleri uygulanabilmektedir.
- Serbest ticaret bölgelerinde faaliyet gösteren işletmeler, gelir vergisi, KDV ve gümrük vergisi gibi vergi yüklerinden muaf tutulabilmektedirler.
- Yabancı yatırımcıları teşvik etmek amacıyla, belirli vergi muafiyetleri ve teşvikler sağlanabilmektedir.
- Üniversiteler, okullar ve araştırma kurumları, genellikle kar amacı gütmeyen kuruluşlar olarak kabul edilir ve bu yüzden vergi muafiyetine tabi olabilmektedir.
- Bilimsel araştırmalar ve teknoloji geliştirme alanlarında faaliyet gösteren şirketler ve organizasyonlar, gelir vergisi ve KDV muafiyetlerinden yararlanabilmektedir.
- Somali, uzun yıllardır iç savaş ve doğal afetlerle mücadele etmektedir. Afet bölgelerine gönderilen insani yardımlar, gıda, ilaçlar ve konaklama malzemeleri gibi ürünler üzerinde vergi muafiyeti uygulanabilmektedir.
- Belirli sektörleri teşvik etmek amacıyla vergi indirimleri ve istisnalar uygulanabilmektedir.

➤ Diğer Vergiler

Sair vergiler, genellikle ekonomik faaliyetleri düzenlemek ve devletin finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla alınan vergi türleridir. Gümrük vergisi, KDV, motorlu taşıtlar vergisi, çevre vergileri gibi çeşitli sair vergiler, toplumsal kalkınmanın desteklenmesi ve çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmeyi amaç edinmektedir.

- Gümrük vergileri, dış ticareti düzenleyen en önemli sair vergilerden biridir. Gümrük vergisi, Gümrük vergileri, işlenmiş mallar, tarım ürünleri ve makineler gibi birçok farklı ürünü kapsayabilmektedir.
- Emlak vergisi, mülk sahiplerinden alınan bir vergidir ve genellikle gayrimenkul değerine dayanır. Bu vergi, yerel yönetimler tarafından tahsil edilir.
- Gayrimenkul sahiplerinden, taşınmaz mallarının değerine göre belirli bir oran üzerinden vergilendirilebilmektedir. Emlak vergisi oranları, yerel belediye yönetimi tarafından belirlenen kurallara bağlıdır ve yerel düzeyde farklılık gösterebilmektedir.
- Motorlu taşıtlar vergisi, araçların kaydına ve tesciline bağlı olarak tahsil edilmektedir.

- Lüks tüketim ürünleri ve eğlence sektörü de sair vergilerin uygulandığı alanlar arasında yer alabilmektedir.
- Fabrikalar veya büyük işletmeler için atık yönetimi, çevre kirliliği yaratan emisyonlar ve su kullanımı gibi çevresel etkiler üzerinden vergi alınabilmektedir.
- Bazı büyük servet sahiplerine yönelik olarak bireysel veya kurumsal olarak servet vergisi uygulanabilmektedir. Bu vergi, kişinin sahip olduğu mal varlıkları ve gelir üzerinden alınan ek vergilerden oluşmaktadır.
- İzinsiz faaliyet gösteren işletmelere yönelik cezai vergiler veya ruhsatsız işletmelere uygulanan ek vergiler olabilmektedir.

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Somali'de sosyal güvenlik uygulamaları, genellikle ülkenin ekonomik ve siyasi zorlukları nedeniyle gelişmiş ülkelerdeki sosyal güvenlik sistemlerinden farklıdır. Somali, iç savaşlar, siyasi istikrarsızlık ve altyapı eksiklikleri gibi birçok zorlukla karşı karşıya kalmıştır, bu da sosyal güvenlik sistemlerinin etkinliğini ve kapsamını sınırlamaktadır. Bununla birlikte, Somali'de bazı sosyal güvenlik uygulamaları ve hizmetleri mevcuttur ve bu uygulamalar genellikle uluslararası yardım kuruluşları, STK'lar ve devletin kısıtlı kaynakları tarafından desteklenmektedir. Devletin sosyal güvenlik sağlama kapasitesi sınırlıdır ve sosyal güvenlik sisteminin etkinliği, siyasi ve ekonomik zorluklar nedeniyle düşüktür.

- Somali'deki sosyal güvenlik hizmetlerinin büyük bir kısmı, uluslararası yardım kuruluşları, sivil toplum kuruluşları (STK) ve yerel topluluklar tarafından sağlanmaktadır.
- Somali'deki sağlık sigortası uygulamaları oldukça sınırlıdır. Ülke genelinde sağlık sigortası yaygın değildir, ancak bazı özel sigorta şirketleri ve uluslararası kuruluşlar, belirli hizmetler için sağlık sigortası veya yardım hizmetleri sağlamaktadır.
- Devlet tarafından sunulan geniş kapsamlı bir emeklilik sistemi bulunmamaktadır. Yaşlılık sigortası, daha çok bireylerin aile desteği ve toplumsal yardımlaşma ile sağlanmaktadır. Yaşlı bireyler, genellikle aile üyelerinin desteğiyle yaşamlarını sürdürürler. Bu, Somali'de sosyal güvenliğin bir biçimi olarak kabul edilebilir.
- Somali'de işsizlik sigortası uygulanmamaktadır. Ülke, yüksek işsizlik oranlarıyla mücadele etmektedir ve iş güvencesi sağlayan sistemler oldukça zayıftır. İş güvencesizliği, özellikle genç nüfus için ciddi bir sorun oluşturmaktadır.
- Yoksullukla mücadele ve sosyal yardım programları, genellikle uluslararası kuruluşlar ve yardım ajansları tarafından yürütülmektedir. Hükümetin, özellikle iç savaş ve kuraklık gibi kriz dönemlerinde sosyal yardım dağıtımı konusunda sınırlı kapasitesi vardır.
- Çocuklara yönelik sosyal güvenlik uygulamaları sınırlıdır, ancak bazı yerel ve uluslararası kuruluşlar, çocukların sağlığını, eğitimini ve genel refahını desteklemek için projeler yürütmektedir. Kadınların ekonomik bağımsızlıkları ve toplumsal refahı desteklenmek amacıyla, bazı projeler ve destek programları mevcuttur. Bu destek, eğitim, mesleki beceri geliştirme ve kadın sağlığı alanlarında sunulmaktadır.

- Somali’de devlet sektöründe çalışanlar için sosyal sigorta ve sağlık sigortası gibi standart uygulamalar mevcut değildir. Bunun yerine, bazı özel sektör işletmeleri çalışanlarına sigorta hizmetleri sunmaktadır, ancak bu durum yaygın değildir.

2. Potansiyel Yatırım Alanları

Somali olumsuz koşullar ve eksikliklerinin yanında doğru stratejiyle ciddi fırsatlar sunabilen bir pazar niteliği taşımaktadır. Ticari açıdan en fazla potansiyel sunan sektörlerin başında;

- Gıda ve tarım ürünleri
- İnşaat ve yapı malzemeleri
- Marketçilik, toptan ticaret gibi temel tüketim ürünleri
- Telekomünikasyon, mobil uygulama sistemleri
- Balıkçılık ve gıda işleme
- Nakliye ve lojistik
- Özel klinik, okul gibi sağlık ve eğitim hizmetleri sayılabilir.

Somali nüfusunun %60’tan fazlası tarım ve hayvancılık sektöründe çalışmaktadır. Canlı hayvan ticareti olarak özellikle Körfez ülkelerine sığır, deve, koyun ihracatı önemli gelir sağlamaktadır. Bununla birlikte, modern tarım ekipmanlarına, sulama sistemlerine ve veterinerlik hizmetlerine duyulan ihtiyaç çok fazladır. Türkiye’den tarım makineleri, yem üretimi/ticareti, canlı hayvan ticareti, et işleme tesisleri, gübre, ilaç ihracatı yapılabilecektir.

Somali, Afrika’nın en uzun sahil şeridine sahip (3.300 km) bir ülke olarak; lagos, king fish, ton balığı (yellowfin), istakoz, karides, kalamar, ahtapot, kılıç balığı, orkinos başta olmak üzere ihracata uygun çok sayıda balık türü bulunmakta olup balıkçılık, balık işleme tesisleri, soğuk hava depoları tesisi, dondurulmuş ürün tesisleri ve gıda işleme ile ihracatı fırsatı sunmaktadır. Zira tesis ve altyapı eksikliği nedeniyle gününbirlik avlanan pekçok balık bozulabilmektedir.

Ülkede iç savaş sonrası yeniden inşa süreci devam etmektedir. Konut, yol, liman ve altyapı yatırımlarına duyulan ihtiyaç yüksek seyretmektedir. Kaliteli çimento, demir, kapı-pencere sistemleri ile diğer yapı malzemelerine ciddi talep bulunmaktadır. Dolayısıyla, yapı malzemesi ihracatı, inşaat firması kurulması, müteahhitlik işleri açısından fırsatlar bulunmaktadır.

Gıda ürünleri çoğunlukla ithal edilmektedir (Türkiye, Kenya, BAE vs). Kaliteli ve uygun fiyatlı un, yağ, şeker, makarna, temizlik ürünleri gibi Türk ürünlerine büyük ilgi duyulmaktadır. Dolayısıyla, market zinciri, gıda toptancılığı, Türk ürünlerinin dağıtımı gibi temel ürünlerde toptan ve perakende ticaret açısından fırsatlar sunulmaktadır.

Devlet ve bürokrasi altyapısı zayıf olduğu için özel sektör ön plana çıkmaktadır. Nitelikli özel klinikler, sağlık merkezleri ve özel okullara duyulan ihtiyaç yüksektir. Türk sağlık ve eğitim hizmetlerine sempati duyulmakta, ciddi talep bulunmaktadır. Dolayısıyla, özel okul, klinik, eczane, sağlık ekipmanları satışında Ülke fırsatlar barındırmaktadır.

Dağıtım kanalı olarak ürünler çoğunlukla limanlardan (Mogadişu, Berbera, Bosaso, Kismayo, Garad gibi) gelmekte ya da ihraç edilmektedir. İç bölgelerde ulaşım zayıf seyretmekte olup, taşımacılık sektörü gelişmeye açıktır. Karayolu taşımacılığı yapan yerli firmalar yetersizdir. Dolayısıyla, lojistik şirketi kurmak, konteyner taşımacılığı, depolama hizmetleri için fırsatlar bulunmaktadır.

Somali enerji sektörü açısından çok zayıftır, elektrik arzı düşük ve Afrikanın en pahalı elektriğini tüketmektedir. Dizel yakıtlı jeneratörler yaygın olup, yenilenebilir enerji kaynaklarından rüzgar ve güneş enerjisi sistemleri için çok büyük potansiyel bulunmaktadır. Ülkede yıl boyunca esen rüzgarlar bulunmakta, yılın neredeyse tamamını güneşli geçirmektedir. Güneş paneli ihracatı, kurulum hizmeti, rüzgar gülü kurulumu, enerji depolama sistemleri fırsatları bulunmaktadır.

Ülke her ne kadar çalkantılara maruz kalsa da mobil iletişim sistemi Afrika'nın en gelişmişlerinden biridir. Hormuud Telecom gibi şirketler EVC Plus adlı mobil ödeme sistemini başarıyla işletmektedirler. Dijital finansal hizmetler (kredi, fatura ödeme, para transferi) hızla yaygınlaşmaktadır. Ülkedeki fintech çözümleri, yazılım hizmetleri, çağrı merkezleri, mobil uygulamaları, yatırım açısından değerlendirilebilecek alanlardandır.

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

Yabancı yatırımcılara yönelik mevzuat, ülkenin ekonomik kalkınmasını desteklemek amacıyla son yıllarda önemli reformlarla güçlendirilmiştir. 2015 yılında kabul edilen Yabancı Yatırım Kanunu ve 2023'te çıkarılan Yatırımcı ve Yatırım Koruma Kanunu, yabancı sermayeyi teşvik etmek ve güvence altına almak için temel yasal çerçeveyi oluşturmuştur.

Yabancı Yatırım Kanunu (2015): Meclisin 23 Kasım 2015 tarihinde kabul ettiği Kanun, yabancı yatırımcıların yatırımlarını güvence altına almak ve teşvik etmek amacıyla düzenlemeler getirmiştir.

- Yatırımcılar, Somali Merkez Bankası tarafından belirlenen döviz, makine, ekipman, yedek parça, fikri mülkiyet hakları ve araştırma giderleri gibi çeşitli araçlarla yatırım yapabilmektedirler.
- Yabancı yatırımcılar, yerli yatırımcılarla eşit muamele görür. Mülkiyet hakları, keyfi kamulaştırmalara karşı korunur ve kamulaştırma durumunda adil ve hızlı tazminat sağlanmaktadır. (UNCTAD Investment Policy Hub)
- Yatırımcılar, kârlarını yurtdışına transfer etme, yatırımlarını geri alma ve uluslararası tahkim yoluyla uyuşmazlık çözümü haklarına sahiptir.

- Uzun vadeli kira sözleşmeleri ve vergi teşvikleri gibi avantajlar sunulmaktadır. (sominvest.gov.so)

Yatırımcı ve Yatırım Koruma Kanunu (2023): Meclisin 1 Mart 2023 tarihinde kabul ettiği Kanun, yabancı ve yerli yatırımları koruma altına almaktadır.

- Yabancı yatırımcılar, diğer ülkelerden gelen yatırımcılarla eşit muamele görmektedir.
- Yatırımcılar, fonlarını serbestçe transfer edebilir ve yatırımlarını geri alabilmektedirler. (UNCTAD Investment Policy Hub)
- Kamulaştırma durumunda adil tazminat sağlanmaktadır. (UNCTAD Investment Policy Hub)
- Yatırımcılar için uyuşmazlıkların çözümü için mekanizmalar getirilmiştir.

Somali Yatırım Teşvik Ajansı (SOMINVEST), yabancı yatırımcıları desteklemek ve yönlendirmek amacıyla faaliyet göstermektedir. Ajans, yatırım fırsatları, başvuru prosedürleri ve gerekli izinler konusunda yatırımcılara bilgi sağlamaktadır. (africanlegalstudies.blog)

Yabancı yatırımcılar için başvuru süreci ve gerekli belgeler kısaca aşağıda verilmektedir. Başvurular, Somali Yatırım Teşvik Ajansı'na yapılmakta olup, 60 gün içinde değerlendirilmektedir. (UNCTAD Investment Policy Hub)

- Yatırım projesinin detaylı açıklaması
- Yatırımcı kimlik bilgileri ve şirket belgeleri
- Yatırımın finansman kaynakları ve planları
(sominvest.gov.so+2africanlegalstudies.blog+2UNCTAD Investment Policy Hub+2)
- Yatırımın çevresel ve sosyal etkilerine dair değerlendirmeler

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

Yabancı yatırımcılar için belirlenen kısıtlamalar, ülkenin güvenlik, kültürel değerler ve doğal kaynakların korunması gibi ulusal çıkarları gözetilerek uygulanmaktadır.

- Petrol ve doğalgaz arama ve çıkarma faaliyetleri, özel düzenlemelere ve hükümetle yapılan anlaşmalara tabidir. Geleneksel balıkçılık kısıtlanan yatırımlar arasında yer almaktadır. (Generis Global Legal Services)
- Maden araştırma ve çıkarma ile nükleer enerji üretimi, Madencilik Kanunu ve ilgili düzenlemelere göre yürütülmektedir. (UNCTAD Investment Policy Hub)
- Askeri üretim, depolama ve imha faaliyetleri, yabancı yatırımlara kapatılmıştır.
- İslam dini ve Somali'nin kültürel değerleri gereği, alkol üretimi ve kumar gibi faaliyetler yasaklanmıştır. (africanlegalstudies.blog)
- Çevreye zarar verebilecek yatırımlar, özellikle iklim değişikliği ve ekosistemler üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecek projeler, yasaklanmıştır.
- Yabancı yatırımcılar, Somali Yatırım Teşvik Ajansı (SOMINVEST) tarafından onaylanmalıdır. (FTL Somalia)

- Onay alan yatırımcılara, yatırım faaliyetlerini yasal olarak yürütmelerini sağlayan bir kimlik belgesi verilir. ([UNCTAD Investment Policy Hub](#))
- Yabancı yatırımcıların, en az %50 yerel çalışan istihdam etmek zorunluluğu getirilmiştir. ([UNCTAD Investment Policy Hub](#))
- Bazı sektörlerde, yabancı ortaklık oranı %49 ile %51 arasında sınırlıdır. Bu, yerli yatırımcıların kontrolü elinde tutmasını sağlamaktadır. ([Generis Global Legal Services](#))

i)Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

Somali'de yabancıların gayrimenkul edinmesi, ülkenin yasal çerçevesi ve ulusal çıkarlar doğrultusunda belirli düzenlemelere, prosedürlere tabi tutulmaktadır. Yabancıların gayrimenkul edinmesi, doğrudan mülk edinme yerine uzun vadeli kira sözleşmeleri gibi alternatif yollar geliştirilmiştir.

- Yabancı yatırımcıların, Somali Yatırım Teşvik Ajansı (SOMINVEST) tarafından onaylanması gerekmektedir.
- Onaylanan yatırımlar, "Approved Investment" sertifikası olarak yatırım faaliyetlerine başlayabilmektedirler. ([UNCTAD Investment Policy Hub](#))
- Yabancı yatırımcılar, 99 yıla kadar uzatılabilen uzun vadeli kira sözleşmeleri ile gayrimenkul kullanımı sağlayabilmektedirler. ([UNCTAD Investment Policy Hub](#))
- Petrol, gaz, maden ve askeri üretim gibi stratejik sektörlerde yabancıların doğrudan mülk edinmesi yasaklanmıştır.
- Bazı bölgelerde, özellikle kıyı şeridi ve tarihi öneme sahip alanlarda, yabancıların mülk edinmesi kısıtlanabilmektedir. ([Generis Global Legal Services](#))
- Bazı durumlarda, yabancı yatırımcıların yerli ortaklarla iş birliği yapması veya yerli şirketler aracılığıyla yatırım yapması gerekebilmektedir.

ii)Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar

Yabancı sermayeli şirketlere yönelik uygulanan ayrımcılıklar, ülkenin ekonomik ve stratejik çıkarlarını koruma amacı güden yasal düzenlemelerle şekillenmektedir. Genel olarak yabancı yatırımlar teşvik edilmekle birlikte, bazı sektörlerde doğrudan yatırım yapılması engellenirken, yerel ortaklık ve iş gücü istihdamı gibi ek gereklilikler getirilebilmektedir. ([UNCTAD Investment Policy Hub](#))

- Petrol, doğalgaz ve maden sektörlerinde yabancıların doğrudan mülk edinmesi yasaktır. Yatırımlar, özel düzenlemelere ve hükümetle yapılan anlaşmalara tabidir.
- Askeri üretim, depolama ve imha faaliyetleri, doğrudan yabancı yatırımlara kapatılmıştır.
- Alkol ürünleri ve kumar faaliyetleri Somali'nin kültürel değerleri gereği, yasaklanmıştır.
- Çevreye zarar verebilecek yatırımlar, özellikle iklim değişikliği ve ekosistemler üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecek projeler, yasaklanmıştır.

- Yabancı yatırımcıların, yerli yatırımcılarla eşit muamele görmeleri ilkesel olarak kabul edilse de sektörel kısıtlamalar nedeniyle bazı alanlarda doğrudan yatırım yapma hakları sınırlandırılmıştır.
- Kamulaştırma ve tazminat uygulamalarında, yatırımcıya adil ve hızlı tazminat sağlanmakla birlikte tazminatlar, sektörel kısıtlamalar nedeniyle bazı durumlarda sınırlı olabilmektedir.
- Yabancı yatırımcılar, yerli ortaklık gerekliliği olmaksızın şirket kurabilmekle birlikte bazı sektörlerde yerli ortaklık veya yerel iş gücü istihdamı gibi ek gereklilikler bulunabilmektedir.

➤ **Şirket Kuruluşunda Ayrımcılık**

Yabancı sermayeli şirket kuruluşu, 2015 tarihli Yabancı Yatırım Yasası ve 2023 tarihli Yatırımcı ve Yatırım Koruma Yasası çerçevesinde düzenlenmiştir. Yabancı yatırımcılar için yasal olarak eşit muamele öngörse de, uygulamada sektörel kısıtlamalar, bürokratik engeller ve yerel istihdam zorunluluğu gibi faktörler nedeniyle ayrımcılık riski bulunmaktadır.

- Yatırımcı ve Yatırım Koruma Yasası (2023), yabancı ve yerli yatırımcılar için eşit muamele, yatırımın serbestçe transferi, adil tazminat ve uluslararası tahkim gibi haklar tanımaktadır.
- Yabancı Yatırım Yasası (2015): Yabancı yatırımcılar için 99 yıla kadar uzun vadeli kiralama imkânı, %50 yerel istihdam zorunluluğu ve teknoloji transferi beklentisi gibi şartlar öngörmektedir.
- Yasal çerçeve genel olarak eşitlikçi olsa da, uygulamada sektörel bazda; Petrol, gaz, maden, askeri üretim ve geleneksel balıkçılık gibi stratejik sektörlerde yabancı yatırım sınırlıdır.
- Bürokratik birtakım engellerle yabancı şirketlerin kayıt ve lisans işlemleri, yerli şirketlere kıyasla daha uzun sürebilmekte ve ek belgeler talep edilebilmektedir.
- %50 yerel istihdam şartı, nitelikli iş gücü eksikliği durumunda uygulamada zorluklara yol açabilmektedir.
- Yerli ortaklık beklentileri ile bazı sektörlerde, özellikle kamu hizmetleri ve geleneksel balıkçılık gibi alanlarda zorluklar çıkarılabilmekte, yerel iş gücü istihdamı gibi ek gereklilikler bulunabilmektedir.

➤ **Vergi Hukukunda Ayrımcılık**

Somali'de yabancı yatırımcılara yönelik vergi yasaları teorik olarak eşitlikçi bir yaklaşımı benimsemekteyse de, uygulamada çeşitli ayrımcılık ve eşitsizlikler yaşanabilmektedir. Bu durum, yabancı yatırımcıların vergi yükümlülüklerini yerine getirirken karşılaştıkları zorlukları artırmakta ve yatırım ortamının güvenilirliğini zedelemektedir.

Bu sorunların çözülmesi için, vergi uygulamalarının daha şeffaf ve adil hale getirilmesi, denetim süreçlerinin objektif kriterlere dayandırılması ve yatırım teşviklerinin erişilebilirliğinin artırılması önemlidir. Ayrıca, vergi mükelleflerinin haklarını savunabilecekleri mekanizmaların güçlendirilmesi gerekmektedir.

- Mogadişu'daki bazı işletme liderleri, Maliye Bakanlığı'nın denetimlerde işletmelerin yıllık hesaplarını dikkate almadığını ve bunun yerine işletme sahiplerinden daha fazla çalışan bildirmelerini talep ettiğini belirtmektedir. Bu durum, vergi yükümlülüklerinin keyfi ve adaletsiz bir şekilde belirlenmesine yol açabilmektedir.
- Yetkililerin vergi toplama süreçlerinde güvenlik güçlerini kullanma politikası, işletme sahipleri üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu durum, vergi mükelleflerinin haklarını savunmalarını zorlaştırmakta ve adil bir vergi uygulamasının önünde engel teşkil edebilmektedir.
- Yabancı yatırımcılara sunulan vergi kolaylık ve teşviklerinin uygulamada sınırlı olduğu ve bazı sektörlerde bu teşviklerin erişilebilirliğinin kısıtlandığı bildirilmektedir.

➤ **Yabancıların Serbest Dolaşımı**

Yabancıların serbest dolaşımı, ülkenin iç ve dış politika hedefleri doğrultusunda şekillenmektedir. Somali, 2023 yılında Doğu Afrika Topluluğu'na (EAC) üye olarak, bölgesel entegrasyonu ve serbest dolaşımı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ancak, yabancıların ülkeye giriş ve çalışma hakları ile Eyaletlere göre belirli yasal düzenlemelere ve uygulamalara tabi tutulabilmektedir.

Somali'nin EAC üyeliği, bölgedeki diğer üye ülkelerle serbest dolaşımın önünü açmaktadır. Bu üyelik, Somali vatandaşlarının EAC üyesi ülkelerde daha kolay seyahat etmelerini ve ticaret yapmalarını sağlamayı hedeflemektedir. Somali Göç ve Vatandaşlık Dairesi, bu üyelik çerçevesinde, Somali vatandaşlarının EAC bölgesinde serbest dolaşımını teşvik etmektedir.

- Yabancıların Somali'de çalışabilmesi için, Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'ndan onaylı bir çalışma iznine sahip olmaları gerekmektedir. Bu izin, yabancıların yerli iş gücünün yerini almamaları ve belirli sektörlerde çalışmaları şartıyla verilmektedir.
- Yabancıların Somali'ye giriş yapabilmesi için, geçerli bir pasaport ve ilgili vize türüne sahip olmaları gerekmektedir. Somali Göç ve Vatandaşlık Dairesi, çeşitli vize türleri sunmakta olup, her birinin belirli şartları bulunmaktadır.
- Somaliland Puntland gibi Eyaletlerde ayrıca pasaport kotrolleri ve ayrı düzenlemeler getirilebilmektedir.

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Somali, yabancı yatırımları teşvik etmek amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler ve teşvikler sunmaktadır. Yatırımcılar, bu düzenlemelerden yararlanarak Somali'de yatırım yapma fırsatlarını değerlendirebilirler. Ancak, yatırım yapmadan önce SOMINVEST ile iletişime geçerek güncel bilgiler ve destek almak önemlidir. Yabancı yatırımları teşvik etmek amacıyla 2015 yılında kabul edilen Yabancı Yatırım Yasası (Foreign Investment Law) ve 2023 yılında yürürlüğe giren Yatırımcı ve Yatırım Koruma Yasası (Investors and Investments Protection Law) gibi düzenlemeler bulunmaktadır. Bu yasalar, yabancı yatırımcılara çeşitli teşvikler ve korumalar sunmaktadır.

- 2015 tarihli Yabancı Yatırım Yasası, yabancı yatırımcılar için 99 yıla kadar uzun vadeli arazi kiralama imkânı sunulmaktadır

- Yatırımcılara serbest döviz transferi imkanı ile kârlarını ve yatırımlarını serbestçe yurtdışına çıkarma imkanı verilmektedir.
- Yatırımcılar, belirli şartlar altında vergi muafiyetlerinden yararlanabilmektedirler. (sominvest.gov.so)
- Yatırımcılar, anlaşmazlık durumunda uluslararası tahkim yoluyla çözüm arayabilmektedirler.
- 2023 tarihli Yatırımcı ve Yatırım Koruma Yasasına göre yerli yatırımcıların yanı sıra yabancı yatırımcılara, Ulusal ve En Çok Ayrıcalıklı Ülke (MFN) Muamelesi uygulanmaktadır. (somaliiinvestor.so)
- Yatırımcıların mülkiyet hakları, yasal düzenlemelerle korunmaktadır. (somaliiinvestor.so)
- Yatırımcılar, adil ve eşit muamele hakkı verilmektedir. somaliiinvestor.so
- Somali'nin Yatırım Teşvik Ofisi olan SOMINVEST, yabancı yatırımcılar için çeşitli hizmetler sunmaktadır. ([sominvest.gov.so+1UNCTAD Investment Policy Hub+1](http://sominvest.gov.so+1UNCTAD+Investment+Policy+Hub+1))
- Yatırımcılar, SOMINVEST aracılığıyla yatırım fırsatları hakkında bilgi alabilmektedirler. (sominvest.gov.so)
- Yatırımcıların yatırım süreçlerini kolaylaştırmak için destek sağlanmaktadır. (sominvest.gov.so)
- Yatırım ortamının iyileştirilmesi için politika önerileri geliştirilmekte ve savunulmaktadır.

C. SOMALİ'DEKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

Somali'deki Türk yatırımları, altyapı, sağlık, eğitim, enerji ve güvenlik gibi çeşitli sektörlerde önemli katkılar sağlamaktadır. Türkiye'nin Somali'ye yönelik bu yatırımları, iki ülke arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesine ve Somali'nin kalkınmasına önemli ölçüde katkı sunmaktadır.

Türk şirketleri, Mogadişu Uluslararası Havalimanı ve Limanı'nın işletmesini üstlenmiş ve bu projelerin genişletilmesine katkı sağlamaktadır. Bu yatırımlar, Somali'nin dış ticaret kapasitesinin artırılması ve ülke ekonomisinin kalkınmasına önemli katkılar sunmaktadır.

Türk müteahhitlik firmaları, Mogadişu'da asfalt caddelerin yapımı ve şehir içi ulaşım projelerini üstlenmişlerdir. Bu projeler, ülkenin iç savaş nedeniyle tahrip olan altyapısının yeniden inşasına yardımcı olmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan Hastanesi, Türkiye'nin Somali'ye yaptığı en büyük sağlık yatırımlarından biridir. Günlük yaklaşık 1.000 hastaya hizmet veren hastane, bölgenin en modern sağlık kurumlarından biridir.

Türk sivil toplum kuruluşları, Somali'de kadın ve çocuk hastaneleri gibi sağlık projeleri başlatmıştır. Bu projeler, bölgedeki sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Türkiye, Somali'de çeşitli eğitim projeleri yürütmektedir. Bu projeler, Somalili öğrencilere burslar sunmakta ve eğitim altyapısının güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Somali’de 2017’den itibaren faaliyet göstermekte olan TMV okulları, anaokulundan lise düzeyine kadar eğitim vermekte; eğitimin kalitesini yükseltmek, uluslararası standartlara uygun eğitim modelleri geliştirmek ve Somali’nin geleceğini şekillendirecek nitelikli bireyler yetiştirmek amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir. TMV okullarından mezun olanların bir kısmı, Türkiye Cumhuriyeti’nin sağladığı destekle Türkiye’deki devlet üniversitelerinde eğitim alma fırsatı elde etmiştir. Ayrıca, TMV okullarında başarılı öğrencilere ve şehit çocuklarına burs imkânı sunulmaktadır. Böylece Somali’deki gençlerin eğitimde fırsat eşitliğine erişmesi ve akademik başarı elde etmesi teşvik edilmektedir. TMV, eğitimin kalitesinin artırılması noktasında Somali’de ciddi yatırımlar yapmakta, istihdama katkı sağlamaktadır. Bazı öğrencilerin eğitim ücretinin bir kısmını karşılamaktadır. Dolayısıyla, hiçbir şekilde kar amacı gütmeksizin hareket etmekte, Somali’de eğitim kalitesinin yükseltilmesi ve kapsamının ülke genelinde geliştirilmesinde büyük katkılar sunmaktadır.

Türkiye, Somali’de öğrencilere ücretsiz eğitim veren tarım okulunu işletmektedir. Okulda, Türkiye’den getirilen tohumlar ve tarımsal makinelerle eğitim verilmektedir.

Türkiye, Somali’de kültürel etkinlikler düzenleyerek, iki ülke arasındaki kültürel bağları güçlendirmektedir.

Petrol ve doğalgaz anlaşmaları ile TPAO, Somali’nin petrol otoritesi ile açık denizde ve kara tabanlı hidrokarbon keşfi için anlaşma imzalayarak, enerji sektöründeki işbirliğini güçlendirmiş bulunmaktadır.

Güvenlik ve askeri işbirlikleriyle Türkiye, Somali’de askeri üsler kurarak, Somali ordusuna eğitim desteği sağlamaktadır. Bu işbirliği, Somali’nin güvenlik kapasitesinin artırılmasına katkı sunmaktadır.

Ekonomik işbirliği ile Türkiye, Somali ile ticaret hacmini artırarak, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri güçlendirmektedir. Somali, Türkiye’nin Afrika’daki önemli ticaret ortaklarından biri haline gelmiş bulunmaktadır.

SOMALİ’DEKİ TÜRK YATIRIMLARI

	YATIRIMCI FİRMANIN ADI	YATIRIMIN ADI	YATIRIMIN SEKTÖRÜ
1	Albayrak Grubu	Mogadişu Alport Limanı	Lojistik, İnşaat, Liman Yönetimi
2	Favori Airports LLC	Somalia Aden Abdulle International Airport	Havalimanı İşletmeciliği
3	Turkish Airlines	Turkish Airline	Havayolu Taşımacılığı
4	En-Ez İnşaat	Somali Mogadişu Yol Rehabilitasyonu Yapım İşi	İnşaat, yol ve altyapı
5	Next City	Next City Construction	İnşaat, bina yapımı ve altyapı
6	Straco İnşaat	Straco Construction	İnşaat ve Altyapı
7	Aroma Food Demirci	Aroma Demirci Catering	Yemek, Genel Ticaret Zırhlı Araç alım satım
8	Seher Gıda Ticaret	Seher Company	Genel Ticaret, Mobilya
9	Aktürk Gıda	Aktürk Cargo Export	Genel Ticaret
10	FFRC İnşaat Pimapen	FFRC Pimapen	Genel Ticaret

11	TTN Group	TTN Construction Company	Growe Puntland Liman İşletmesi
12	IBC-Arch Int. Construction and Consultancy	IBC-Arch Int. Construction and Consultancy	İnşaat, Danışmanlık
13	SomTurk Lift Construction	SomTurk Lift Construction	İnşaat, Asansör, Solar Panel
14	Metag İnşaat	Metag İnşaat	Hoby Limanı İnşaatı, Liman
15	Paksa İnşaat İstanbul	Paksa İnşaat	İnşaat, asansör
16	EnZa Home	EnZa Home Furniture	Mobilya, ofis malzemeleri
17	H.A.N Genel Ticaret	H.A.N. General Trading	Gıda Ürünleri Ticareti
18	Istanbul Mogadishu Group of Companies	İstanbul Mogadişu İnşaat Şti	İnşaat
19	Voyaviza	Voyavisa	Vize İşlemleri
20	Türkiye Maarif Vakfı TMF	TMF Schools and Colleges	Okul İşletmeciliği
21	Green Afrika	Green Africa Hotel	Otel İşletmeciliği, İnşaat
22	Daryeel Modern Industry	Mobilya Üretim Sanayi, Hargeisa	Mobilya, mutfak, kapı doğrama

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

D. SOMALİ'DE DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI (Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri)

Somali'de yabancı yatırımlar, son yıllarda artış göstermiştir. Bu yatırımlar, ülkenin altyapı, enerji, tarım, telekomünikasyon ve güvenlik gibi çeşitli sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Türkiye'nin yanı sıra ön plana çıkan ülkeler:

- Birleşik Arap Emirlikleri (BAE): BAE, Somaliland Eyaleti Berbera Limanı'nda yatırım yaparak, bölgesel ticaretin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Puntland'deki Bosaso limanı için de anlaşmalar yapılmıştır. Ayrıca, BAE'nin Somali'de güvenlik alanında da varlığı bulunmaktadır.
- Çin: Çin, Somali'de altyapı projeleri ve enerji sektöründe yatırımlar yapmaktadır. Çinli firmalar, özellikle inşaat ve enerji projelerinde faaliyet göstermektedir.
- Hindistan: Hindistan, Somali'nin tarım ve sağlık sektörlerinde yatırım yapmaktadır. Hindistanlı şirketler, Somali'de tarımsal üretim ve işleme tesisleri kurmaktadır.
- Uganda: Uganda, Somali ile yatırım işbirliği anlaşmaları imzalayarak, tarım ve ticaret alanlarında ortaklıklar kurmaktadır. Bu işbirlikleri, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri güçlendirmektedir.
- Doğrudan Yabancı Yatırım (FDI): UNCTAD verilerine göre, 2022 yılında Somali'ye gelen doğrudan yabancı yatırım 636 milyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Bu, bir önceki yıla göre %5,8'lik bir artışı göstermektedir.
- Toplam Yatırım Stoku: Aynı dönemde, Somali'deki toplam yabancı yatırım stoku 4,9 milyar ABD doları olarak tahmin edilmektedir.

Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri (2020–2023)

Yıl	DYİ Girişi (Milyar USD)	GSYİH'ye Oranı (%)
2020	0.53	5.80
2021	0.60 (Artış %12.55)	6.11
2022	0.64 (Artış %5.82)	6.10
2023	0.68 (Artış %6.37)	5.79

Kaynaklar: [MacrotrendsTheGlobalEconomy.comMacrotrends](https://www.macro-trends.com/somalia-direct-foreign-investment-statistics.aspx)

Somali'de DYİ'nin GSYİH'ye oranı, 2023 yılı itibarıyla %5.79 olarak kaydedilmiştir. Bu oran, dünya ortalamasının üzerinde olup, Somali ekonomisinin dış yatırımlara olan duyarlılığını göstermektedir. Somali'de DYİ'nin yoğunlaştığı başlıca sektörler:

- **Tarım ve Hayvancılık:** Tarım, Somali ekonomisinin bel kemiğini oluşturan ve en fazla yatırım çeken sektördür. Ülke ekonomisinin büyük kısmını oluşturmakta (yaklaşık %65'i) olup nüfusun %70'ine istihdam sağlamaktadır. GSYİH'nin %40'ını ve ihracat gelirlerinin %50'sini karşılamaktadır. Somali, tarımsal üretim için geniş ve verimli topraklara sahiptir. Tarım Bakanlığı, tarım sektörünü geliştirmek amacıyla çeşitli projeler ve teşvikler sunmaktadır. ([Somalia Investment Promotion Office](#))
- **Telekomünikasyon ve Dijital Altyapı:** Somali, mobil iletişim ve internet altyapısında önemli bir gelişim göstermektedir. Ülke, mobil para transferi ve dijital finansal hizmetlerde Afrika'nın en ileri ülkelerinden biridir. Hormuud Telecom'un 4G hizmeti başlatması, e-ticaret ve dijital girişimcilik için yeni fırsatlar yaratmıştır. Hükümet, telekomünikasyon sektörünü geliştirmek için düzenleyici çerçeveler oluşturmuş ve yabancı yatırımcıları teşvik etmektedir. Bu alanda, altyapı yatırımları ve dijital hizmetler sunan şirketler için fırsatlar bulunmaktadır. (somaliiainvestor.so)
- **Enerji ve Yenilenebilir Kaynaklar:** Ülke, güneş, rüzgar ve biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynakları açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Hükümet, bu kaynakları kullanarak enerji üretimini artırmayı hedeflemektedir. Somali'nin enerji altyapısının güçlendirilmesi, özellikle kırsal alanlarda enerji erişiminin artırılması açısından önemlidir. Enerji sektörü, yatırımcılar için büyük fırsatlar sunmaktadır. Yenilenebilir enerji projeleri, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik kalkınma açısından stratejik öneme sahiptir.
- **Altyapı ve İnşaat:** Somali'nin altyapı sektörü, özellikle Mogadişu'da büyük bir inşaat patlaması yaşamaktadır. Bu gelişim, büyük ölçüde Türk yatırımlarıyla desteklenmektedir. Somali hükümeti, altyapı projelerini hızlandırmak için çeşitli teşvikler sunmakta ve yabancı yatırımcıları bu alanda faaliyet göstermeye teşvik etmektedir. Altyapı ve inşaat sektörü, konut, ulaşım ve ticaret altyapısı gibi alanlarda

önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu sektör, Somali'nin ekonomik kalkınmasında kritik bir rol oynamaktadır.

- **Finans ve Bankacılık:** Somali'de finans sektörü, büyük ölçüde gayri resmi bir yapıya sahiptir. Ancak son yıllarda, özellikle mobil bankacılık ve dijital finansal hizmetlerde önemli gelişmeler yaşanmıştır. Hükümet, finans sektörünü düzenlemek ve yabancı yatırımları çekmek amacıyla çeşitli reformlar gerçekleştirmektedir. Finans sektörü, özellikle dijital ödeme sistemleri ve mikrofinans hizmetleri gibi alanlarda yatırımcılar için fırsatlar sunmaktadır.
- **Ulaşım ve Lojistik:** Somali'nin stratejik konumu, ulaşım ve lojistik sektöründe büyük fırsatlar yaratmaktadır. Özellikle Berbera, Bosaso, Mogadişu, Kismayo Limanları önemli ticaret merkezleri haline gelmektedir. Lojistik fırsatları, bölgesel ticaretin önemli ölçüde artırılmasına katkı sağlayabilecektir. Ulaşım ve lojistik sektörü, kara, deniz ve hava taşımacılığı alanlarında yatırımcılar için önemli fırsatlar sunmaktadır.
- **Sağlık ve Eğitim:** Somali'de sağlık ve eğitim sektörü, gelişim aşamasında olan ancak büyük potansiyele sahip alanlardır. Hükümet, bu sektörleri geliştirmek amacıyla çeşitli projeler ve teşvikler sunmaktadır. Özellikle özel sektör yatırımları, sağlık ve eğitim hizmetlerinin kalitesini artırmada önemli bir rol oynamaktadır. Sağlık ve eğitim sektörü, özel hastaneler, okullar ve eğitim merkezleri gibi alanlarda yatırımcılar için fırsatlar sunmaktadır. (Somalia Investment Promotion Office)

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. Faydalı Linkler

Somali'de Yatırımcılar İçin Resmî ve Kurumsal Web Siteleri

Kurum / Kaynak	Açıklama	Link
SOMINVEST (Somali Yatırım Teşvik Ajansı)	Yatırım prosedürleri, izinler, teşvikler ve başvuru süreçleri hakkında bilgiler sunar.	sominvest.gov.so
Somali Maliye Bakanlığı	Vergi yasaları, gümrük tarifeleri, mali düzenlemeler ve kamu maliyesi bilgileri	mof.gov.so
Somali Merkez Bankası	Döviz düzenlemeleri, finansal sistem ve lisans süreçleri hakkında bilgiler içerir.	centralbank.gov.so
Somali Ticaret ve Sanayi Bakanlığı	Şirket kaydı, lisans alma süreçleri ve iş ortamına dair resmi bilgiler sağlar.	moci.gov.so

Uluslararası Kurumlar ve Ticaret Rehberleri

Kurum / Platform	Açıklama	Link
UNCTAD-Investment Policy Hub	Somali'nin yatırım mevzuatları ve uluslararası yatırım anlaşmaları	investmentpolicy.unctad.org
World Bank-Doing Business Somalia	İş yapma kolaylığı, yasal ortam, yatırımcı koruması gibi göstergeler	worldbank.org
Standard Bank Trade Portal	Somali'ye ilişkin sektör analizleri, ithalat-ihracat rehberleri	tradeclub.standardbank.com
U.S. International Trade Administration	Pazar fırsatları, sektörler ve ticaret kısıtlamaları	trade.gov Somalia page

İlave Kaynaklar ve Veri Portalları

Platform / Kaynak	Açıklama	Link
TheGlobalEconomy.com	DYİ verileri, ekonomik göstergeler ve yatırım ortamı	theglobaleconomy.com
Macrotrends	Somali'nin yıllık doğrudan yatırım verileri ve grafiksel analiz	macrotrends.net
African Development Bank	Somali'ye ilişkin altyapı projeleri, finansman programları ve destekler	afdb.org

2. Ulaşılabilecek Hukuki& Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

Somali'deki Önde Gelen Hukuk ve Mali Danışmanlık Şirketleri

- Salihi Law Office and Legal Services: Ticaret ve şirket hukuku, birleşme ve devralmalar, finansal düzenlemeler, emlak ve arazi uyuşmazlıkları, ceza hukuku, iş hukuku, vergi danışmanlığı, sivil uyuşmazlıklar.
 - İletişim:
 - Mogadişu, Somali
 - info@salihilawoffice.so
 - +252 617 302 114
 - salihilawoffice.so
 - khalifanotary.so+2salihilawoffice.so+2Mogadishu Law Office+2

- Gaashaan Legal and Consultancy Services: Ticaret hukuku, şirket kuruluğu, vergi danışmanlığı, iş hukuku, fikri mülkiyet, taşınmaz işlemleri, göçmenlik hizmetleri, arabuluculuk ve uyuşmazlık
 - İletişim:
 - Ana ofis: Garowe, Puntland
 - Şube: Xamarwayne, Mogadişu
 - info@gaashan.com
 - +252 907 554 433
 - gaashan.comgarnaqsi.so+2gaashan.com+2meritadvisory.so+2
- Garnaqsi Advocates and Legal Consultancy: Ticaret ve şirket hukuku, birleşme ve devralmalar, finansal düzenlemeler, emlak ve arazi uyuşmazlıkları, ceza hukuku, iş hukuku, vergi danışmanlığı, sivil uyuşmazlıklar.
 - İletişim:
 - Mogadişu, Somali
 - info@garnaqsi.so
 - garnaqsi.sogarnaqsi.so
- Hankool Legal and Governance Consulting: Kurumsal işlemler, veri koruma ve siber güvenlik hukuku, enerji ve çevre hukuku, fikri mülkiyet, iş ve istihdam hukuku, düzenleyici uyum, kurumsal kapasite geliştirme, hükümet reformları.
 - İletişim:
 - KM5, Hodan, Mogadişu
 - info@hankoolconsulting.com
 - +252 771 705 485
 - hankoolconsulting.com
 - barsan.so+2hankoolconsulting.com+2tahkim.so+2
- Tahkim Law and Consulting Firm: Ticaret ve şirket hukuku, vergi danışmanlığı, iş hukuku, fikri mülkiyet, düzenleyici uyum, kurumsal danışmanlık, politika geliştirme, yasal taslak hazırlama.
 - İletişim:
 - Sultaan Business Park, Waaberi, Mogadişu
 - consult@tahkim.so
 - +252 619 445 566
 - tahkim.sofrsconsultancy.com+2tahkim.so+2barsan.so+2
- Merit Advisory Services: Muhasebe, denetim, vergi danışmanlığı, ERP ve yazılım çözümleri, eğitim yönetimi, sağlık hizmetleri yönetimi, inşaat ve emlak yönetimi, STK yönetimi.
 - İletişim:
 - Mogadişu, Garowe, Hargeisa
 - info@meritadvisory.so
 - +252 907 795 588
 - meritadvisory.someritadvisory.so+1gaashan.com+1
- Financial and Research Solutions (FRS): Finansal araştırma, finansal dokümantasyon, denetim, personel eğitimi, mentorluk, piyasa araştırması.

- İletişim:
 - Makka Almurkama, Wabari, Mogadişu
 - info@frsconsultancy.com
 - +252 770 573 510
 - frsconsultancy.com
 - meritadvisory.so+4frsconsultancy.com+4tahkim.so+4
- Duale Law & Consultancy Firm: Ticaret ve şirket hukuku, birleşme ve devralmalar, finansal düzenlemeler, emlak ve arazi uyuşmazlıkları, ceza hukuku, iş hukuku, vergi danışmanlığı, sivil uyuşmazlıklar.
 - İletişim:
 - Mogadişu, Somali
 - info@dualelaw.com
 - +252 613 662 678
 - dualelaw.comdualelaw.com

Selahattin Batur
Somali Ticaret Müşaviri